

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ
ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ
РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Београд, 2010.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ПРИРЕДИЛИ

Др. Момчило Павловић, директор Института за савремену историју и председник Друштва историчара „Стојан Новаковић”,

Бојана Стевановић, наставница историје у ОШ „Коста Абрашевић“ у Београду

Саша Анђелковић, наставник историје у ОШ „Змај Јова Јовановић“ у Београду

Садржај

1. СРБИЈА И ЦРНА ГОРА КАО НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ – СРБИ ПОД ВЛАШЋУ ТУРСКЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ	4
2. ПРВИ СВЕТСКИ РАТ	14
3. СТВАРАЊЕ ЗАЈЕДНИЧКЕ ДРЖАВЕ ЈУЖНИХ СЛОВЕНА.....	30
4. ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ	46
5. ЈУГОСЛАВИЈА ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА.....	64

1. СРБИЈА И ЦРНА ГОРА КАО НЕЗАВИСНЕ ДРЖАВЕ – СРБИ ПОД ВЛАШЋУ ТУРСКЕ И АУСТРО-УГАРСКЕ

1.1. Из Прокламације кнеза Милана Обреновића 1878. године

„Срби! Вашим победоносним походом повесница српска би обогачена новим сјајним листовима. Победна имена: Св. Николе, Беле Паланке, Пирота, Ниша, Грделице и Врања, остају да се вечно блистају у повесници, као звезде које ће даљном потомству осветљавати ваше врлине и показивати свету све што је кадар да изврши један мали народ, одушевљен патриотством, а вођен идејом слободе.

Нека вам је хвала пред Богом и људима, моји дивни јунаци!

Благодарећи нашим племенитим жртвама, ми смо били срећни да видимо ослобођен знатан број наше подјармљене браће, да их видимо слободне и да се с њима, сада први пут после Косова, братски загрлимо.

Европа је признала Србији **независност**. (...)

Обезбеђени благодетима мира, примљени у ред независних држава, поткрепљени заједницом наших нових суграђана, заклоњени новим јаким границама † ми смо добили нову чврсту основу за повољан развитак. (...) Враћајући се сада пословима мира, имајмо на уму да су догађаји створили Србији нов положај. Ушавши у ред независних држава, Србија је примила на себе много већу одговорност, како за своје спољашње одношаје, тако и за свој унутрашњи ред. Независна Србија мора бити сложна, озбиљна, мора у свим својим предузећима ићи измереним корацима, како да се, с једне стране, потпуно користи својим драгоценим тековинама, а, с друге, да сада више но икад обезбеди себи симпатије европских држава, које су нас примиле у своју средину. Споља мудри, а унутра чврсти одношаји † то су једини путеви на којима може процветати **независна Србија**.

Нека је Господ Бог узме у своје свемоћно закриље!

У Београду, 10. август 1878. МИЛАН ОБРЕНОВИЋ, Књаз Српски“

(П. Опачић, С. Скоко, *Српско-турски ратови 1876-1878*)

1.2. Конвенција о предаји Ниша (1878)

Између пуномоћника Његове Светлости Књаза Српског, Милана М. Обреновића ИВ., команданта Моравског корпуса, ђенерал-штабног пуковника, г. Лешјанина, с једне, и команданта града и вароши НИША, Халил-Паше и Рашид-Паше, с друге стране, закључена је ова конвенција о предаји града и вароши Ниша:

Члан 1.

Халил- и Рашид-Паша предају српском владару град и варош НИШ са свима топовима, муницијом, зградама и осталим разноврсним државним материјалом у онаквом стању, у каквом се затекао кад се овај уговор потпише.

Члан 2.

Сви војници имају положити оружје, но неће се сматрати као ратни заробљеници, него ће се спровести преко рејона који је војском српском заузет, и пустити у слободу.

Члан 3.

Ради мира и безбедности вароши, месни житељи, како Муслимани тако, и Хришћани положиће оружје, које ће им се, ако је њихова својина, доциније, кад се нормално стање у вароши поврати, вратити.

Члан 4.

Владаца српски ујемчава:

а) свакоме неповредивост имања, части и живота;

б) оним грађанима који би се хтели иселити, ово ће се дозволити, и олакшица за то учинити.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Као знак поштовања хрбарости војске, Његова Светлост Владалац Српски оставља официрима и другим лицима грађанског реда који у обично време оружје носе, њихово оружје, и ово им се неће одузимати.

Чим се ова конвенција потпише, одмах ће се приступити предаји, и то овако:

Прво ће се отоманска војска повући из свију утврђења са Горице и Виника, и ова ће места српска војска посетити.

Затим ће отоманска војска батаљон по батаљон остављати оружје, и под командом својих официра постојити се на месту које се означи.

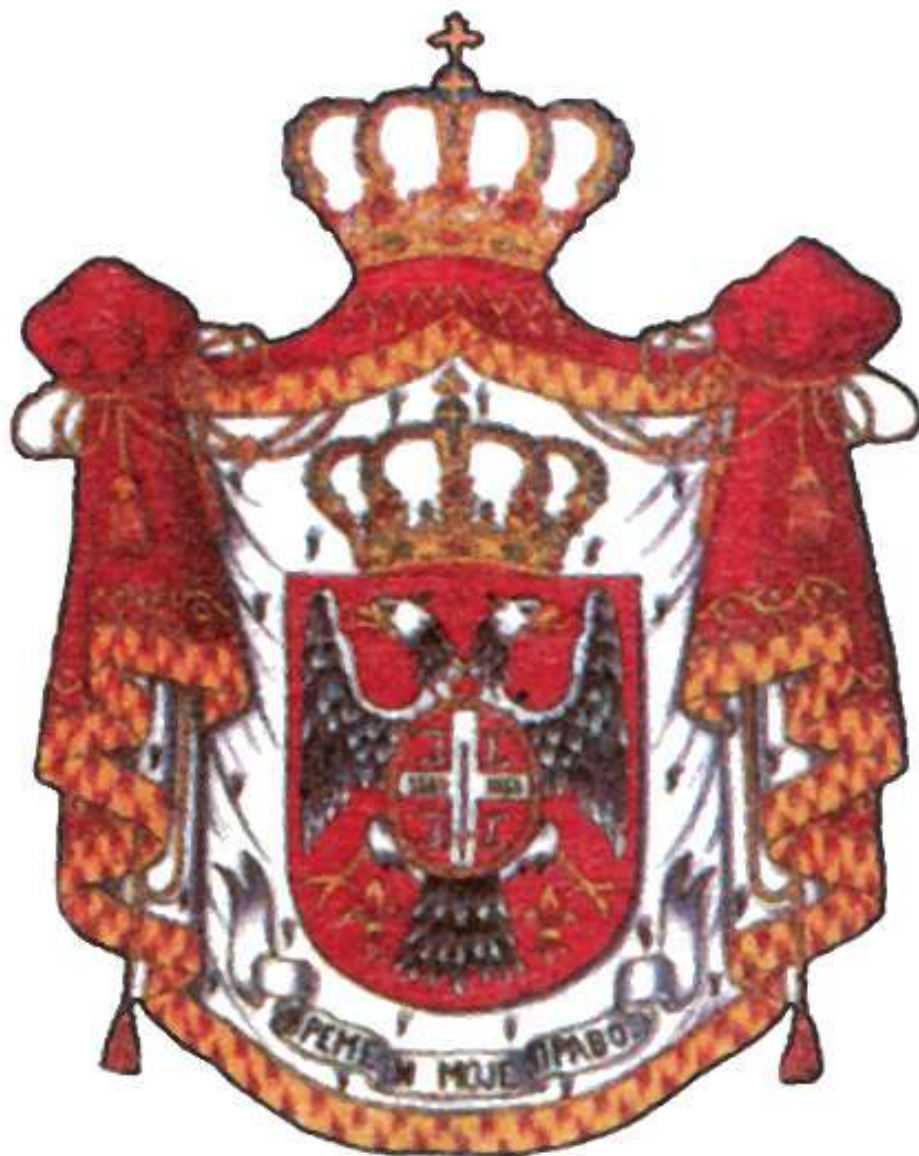
О подробнијим наређењима за извршење ове конвенције споразумеваће се нарочито на то одређени официри обеју страна.

Конвенција ова, која је по претходном међусобном споразумевању обеју страна начињена, има се потписати и њеном извршењу приступити најдаље до осванућа дана 28. децембра, 1877 год.

Свака од уговарајућих страна има по једну тачну копију овога уговора.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Грб Обреновића

Грб Карађорђевића

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Година	Број становника
1890.	2.185.448
1895.	2.341.675
1900.	2.529.196

Кретање становништва у Србији 1890-1900

1.4. Породични правилник за чланове краљевског дома династије Карађорђево

Правилник је написао 1909. године краљ Србије, а објављен је након усвајања у Народној скупштини 1911. године.

Члан 1.

Чланови Краљевског Дома династије Кара-Ђорђево:

- а) Краљ Петар 1.
- б) Његови синови: Престолонаследник Александар и Краљевић Ђорђе;
- в) Његова кћи Јелена до удаје њене;

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

г) Његов брат Кнез Арсен Кара-Ђорђевић са сином Кнезом Павлом А. Кара-Ђорђевићем;

д) Потомство Престолонаследника Александра, Краљевића Ђорђа и Кнеза Павла.

Члан 2.

По члану 57. земаљског устава Краља наслеђује Његово мушко потомство из законитог брака по реду прворођења.

(Радош Љушић, Карађорђевићи, Београд, 2001, стр. 25)

1.3. ХРОНОЛОГИЈА

- 1860–1918. Владавина кнеза (од 1910. краља) Николе Петровића у Црној Гори
- 1868–1889. Владавина кнеза (од 1882. краља) Милана Обреновића
- 1876–1877. Први српско-турски рат. Војнички пораз Србије
- 1877–1878. Други српско-турски рат. Победа Србије
- 1878. 13. јун – 13. јул Берлински конгрес
- Србији и Црној Гори призната независност и територијално проширење
- Аустро-Угарска добила право да окупира Босну и Херцеговину
- 1879. У Црној Гори основани Државни савет, Министарство, Велики суд
- 1881. Оснивање странака у Србији
- 1881. Укидање Војне крајине
- 1881. Тајна конвенција Србије с Аустро-Угарском
- 1882. Србија проглашена за краљевину
- 1882. Закон о основним школама, којим је у Србији уведено обавезно основно школовање за сву децу
- 1882–1903. Калајев режим у Босни и Херцеговини
- 1883. Тимочка буна
- 1884. Пуштена у саобраћај пруга Београд–Ниш, прва железничка саобраћајница у Србији
- 1885. Српско-бугарски рат
- 1888. Донет устав, којим је уведен пун парламентаризам
- 1889–1903. Владавина Александра Обреновића
- 1903. Мајски преврат – гашење династије Обреновић и долазак на власт Карађорђевића
- 1903–1921. Владавина краља Петра Карађорђевића
- 1905. Велика школа прерасла у Београдски универзитет
- 1905. Књаз Никола Петровић октроисао устав у Црној Гори
- 1905. Формирана српско-хрватска коалиција
- 1906–1911. Царински рат Србије и Аустро-Угарске
- 1908. Младотурска револуција
- 1908. Аустроугарска прогласила анексију Босне и Херцеговине
- 1908. Велеиздајнички процес против Срба у Загребу
- 1910. Црна Гора проглашена за краљевину
- 1912–1913. Први балкански рат
- 1913. Други балкански рат

1. 4. Балкански ратови 1912–1913.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

2. ПРВИ СВЕТСКИ РАТ

2.1. Нота Аустро-Угарске Влади Краљевине Србије (Јулски ултиматум) 23. јула 1914. године

Београд, 23/10. јула 1914.

„Србија признаје да стањем, створеним у Босни, њена права нису тангирана и да ће се према томе прилагодити решењима, која ће велике силе донети с погледом на чл. 25. Берлинског уговора. Повинујући се саветима великих сила, Србија се обавезује да ће обуставити политику протеста и одупирања коју је водила од септембра прошле године с обзиром на анексију и даље се обавезује, да ће променити правац своје досадашње политике према Аустро-Угарској и да ће у будуће са Аустријом живети на основи пријатељских односа.

(...) Да би се тај циљ постигао, цес. и краљевска влада принуђена је да од српске владе тражи једно званично уверење, да осуђује пропаганду против Аустро-Угарске, тј. да осуђује све оне тежње, чији је крајњи циљ да се од Аустро-Угарске Монархије одузму територије које њој припадају, и да се српска влада обавезује да ће свим средствима угушивати ту злочиначку и терористичку пропаганду. Да би тој својој обавези дала свечани карактер, српска влада ће на првој страни званичних новина 26. јула донети следећу изјаву: 'Краљ. српска влада осуђује пропаганду, која је управљена против Аустро-Угарске, ... сажаљева што су српски официри и чиновници узели учешћа у поменутој пропаганди и тиме довели у питање пријатељске суседне односе.

Краљ. српска влада, која осуђује сваку помисао и сваки покушај мешања у судбину становника ма ког дела Аустро-Угарске, сматра за своју дужност да официре, чиновнике и цело становништво Краљевине Србије изрично опомене да ће убудуће са крајњом строгошћу поступити према оним лицима која би се о то огрешила и да ће се трудити свим силама да то онемогући и угуши.“

После помирљивог одговора Србије на аустроугарску ноту, влада у Бечу је одлучила да Србији објави рат. То је учинила 28/15. јула 1914. године када је обичном поштом упутила телеграм следеће садржине.

Аустро-угарски ултиматум Србији или **Јулски ултиматум** био је ултиматум упућен влади Србије 23. јула 1914. године, после Сарајевског атентата. Документ је описан као *најтежи ултиматум икада упућен једној држави од стране друге* од стране британског министра иностраних послова сер Едварда Греја. Сматрало се да се његови захтеви не могу испунити и да је ултиматум само начин за стварање повода за рат. Када је Аустро-Угарска одбила српско условно прихватање захтева и објавила рат, то је покренуло низ догађаја који ће свет увести у Први светски рат.

Аустро-Угарска тражила је од Србије следеће:

1. Да спречи издавање публикација која подстичу мржњу и непријатељство према Аустро-Угарској.
2. Да моментално распусти организацију Народна одбрана, и да исто поступи и са другим организацијама које учествују у пропаганди против Аустро-Угарске.
3. Да из јавног образовања уклони све што би могло да служи или служи за подстицање пропаганде против Аустро-Угарске.
4. Да из војске и администрације уопште уклони све официре који су криви за пропаганду против Аустро-Угарске, а имена тих официра доставила би власт Аустро-Угарске.
5. Да прихвати учешће аустро-угарских органа власти у сузбијању субверзивних делатности против Аустро-Угарске на територији Србије.
6. Да предузме судски поступак против саучесника Сарајевског атентата који су на српској територији, уз помоћ и упутства аустро-угарских органа.
7. Да моментално ухапси две именоване особе које су уплетене у атентат по истрази коју је прелиминарно спровела Аустро-Угарска.
8. Да ефикасним мерама спречи нелегални пренос оружја и експлозива преко границе.
9. Да упути Аустро-Угарској објашњења поводом изјава високих српских званичника у Србији и иностранству, који су изразили непријатељство према Аустро-Угарској.
10. Да без одлагања обавести Аустро-Угарску о испуњавању ових обавеза.

Српска влада је условно прихватила све захтеве ултиматума, сем тачке број 6 која је захтевала мешање аустро-угарских органа у судски поступак, јер би то представљало кршење устава и суверенитета Србије.

2.2. Одговор Краљевине Србије на Јулски ултиматум

У Београду 12. јула 1914. год.

Краљевска српска влада примила је саопштење царске и краљевске владе од 10. овог месеца и уверена је да ће овај одговор уклонити неспоразум који прети да помути добре суседске односе између Аустро-Угарске монархије и Краљевине Србије.

Краљевска влада је свесна да се појаве протеста, како са говорнице у Народној скупштини, тако и у изјавама и поступцима одговорних државних представника, које су пресечене изјавом српске владе од 18. марта 1909. год., нису више никако поновиле ни у којој прилици према суседној великој монархији, и да од стране краљевских влада, које су се до тога доба у Србији смењивале, или од стране којег од њених органа није учињен никакав покушај да се промени стање створено у државно-правном погледу с Босном и Херцеговином. Краљевска влада констатује, да се у том погледу од стране царске и краљевске владе није чинила никаква представка, сем у питању једне школске књиге, о чему јој је било дато сасвим задовољавајуће објашњење.

Србија је дала толико пута доказа о својој мирољубивој и умереној политици за време балканске кризе да је неколико пута сачувала европски мир жртвујући своје захтеве само у интересу тога мира.

На владу Краљевине Србије не може падати одговорност за појаве приватног карактера као што су писање штампе и мирни рад патриотских друштава, које су готово у свима земљама обичне и које се, као што је познато, измичу по правилу испод службене контроле. То утолико мање што је краљевска влада при решавању читавог низа појављених питања између обеју држава показала велику предусретљивост и на тај начин успела да реши цео низ питања у корист напретка суседних земаља.

Зато је краљевска влада болно изненађена тврђењима да су и лица из Краљевине Србије учествовала у спреми атентата извршеног у Сарајеву. Она је очекивала позив за садејство у истраживању свега што се на речени злочин односи, и била је готова посведочити своју исправност у том погледу својим поступцима према свим лицима за које би јој се поднели извештаји. Одазивајући се пак захтеву царске и краљевске владе, Краљевска Српска влада је вољна изићи на сусрет и предати суду без разлике положаја и чина сваког свога грађанина, за кога би се поднели докази да је учествовао у сарајевском злочину и прима обавезу да на дан 13./26. јула објави на првој страни званичних новина ову изјаву:“ ... „Ова изјава саопштиће се краљевској војсци у име Његовог величанства краља дневном заповешћу Његовог краљевског височанства престолонаследника Александра и биће објављена у наредном броју Војног листа.

Поред тога:

1. Краљевска српска влада се обавезује у првом редовном сазиву Народне скупштине унети одредбу у закон о штампи којом се најстроже казни изазивање мржње и

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

презрење Монархије, као и сваки натпис коме је општа тежња управљена против територијалног интегритета Аустро-Угарске. Она прима на се да приликом измена уставних, које су блиске, изведе измену и члана 22. Устава тако, да се горепоменуте публикације могу и конфисковати што сад не може бити по категоричној одредби члана 22. Устава.

2. Српска влада нема никаквих доказа, нити јој такве пружа нота царске и краљевске владе, да су „Народна одбрана“ и друга слична друштва учинили досад ма какво кривично дело ове врсте у лицу кога од својих чланова. Па и ако то не постоји, ипак ће краљевска српска влада изићи на сусрет захтеву царске и краљевске владе и распустиће друштво „Народну одбрану“ и свако друго које би радило против Аустро-Угарске.
3. Српска краљевска влада прима на себе да уклони одмах из јавне наставе све што служи или би могло послужити стварању пропаганде против Аустро-Угарске, а кад јој царска и краљевска влада пружи факта и доказа за то.
4. Српска краљевска влада пристаје исто тако уклонити из војске и администрације оне официре и чиновнике, за које би српска истрага показала да су криви за дела која иду против интегритета територије Аустро-Угарске монархије и очекује да јој царска и краљевска влада саопши накнадно имена и радње или дела тих официра и чиновника ради даљег поступка.
5. Српска краљевска влада мора признати да јој није јасан сав значај и домашај захтева царске и краљевске владе да се Србија обавеже примити на својој територији сарадњу органа царске и краљевске владе, али изјављује да ће примити сарадњу која би одговарала међународном праву и кривичном судском поступку као и добрим суседским односима.
6. Српска краљевска влада, разуме се по себи, сматра за своју дужност отворити истрагу противу свих оних који су или који би били евентуално умешани у злочин од 15. јуна а налазили би се на територији Краљевине Србије. Што се тиче учешћа у тој истрази, органа аустро-угарских власти, које би царска и краљевска влада за то делегирала, српска краљевска влада не може примити њихово учешће, јер би се тиме погазио устав и закон о поступку судском у кривичним делима. Међутим, у конкретним случајевима могли би се органи Аустро-Угарске упознати са резултатима дотичне истраге.
7. Српска краљевска влада је одмах, још исте вечери, притворила мајора Воју Танкосића, а за Миланом Цигановићем, који је аустро-угарски поданик и до 15. јуна је био званичник (аспирант) Железничке дирекције, наређена је потера, јер се он до сада није могао пронаћи. Моли се царска и краљевска влада да изволи уобичајеним путем саопштити што пре остале сумње досадашњом истрагом у Сарајеву, ради даљег поступка.
8. Српска краљевска влада појачаће и прошириће предузете мере да се спречи недопуштени пренос оружја и експлозива преко границе. По себи се разуме да ће одмах наредити истрагу и строго казнити пограничне чиновнике на линији Шабац-Лозница, што су се огрешили о своју дужност и пропустили кривце Сарајевског злочина.
9. Српска краљевска влада ће радо дати објашњења односно изјава које су њени чиновници у земљи и на страни после атентата чинили у интервјуима који су, по

тврђењу царске и краљевске владе, били непријатељски према Монархији, чим јој царска и краљевска влада укаже на дотично место тих изјава и чим се утврди да су употребљени изрази заиста изрази дотичних чиновника – о чему ће се она сама старати да прибави доказе и уверење.

10. Што се тиче извршења мера, које се у горњим тачкама помињу, уколико то овом нотом није учињено, српска краљевска влада ће одмах извештавати царску и краљевску владу, чим се која мера нареди и изврши.

У случају да царска и краљевска влада не би била задовољна овим одговором, краљевска српска влада, сматрајући да је у општем интересу не пренагљивати у решењу овог питања, спремна је као и увек примити мирно споразумевање на тај начин што би се то питање изнело на решење пред међународни суд у Хагу или пред велике силе које су узеле учешћа у доношењу декларације краљевске српске владе од 18./13. марта 1909. године.

2.3. Телеграм Владе Аустро-Угарске Влади Краљевине Србије

Беч, 28/15. јули 1914.

„Пошто Српска Краљевска Влада није дала повољан одговор на ноту коју јој је предао аустроугарски посланик у Београду 23. јула 1914, Царска Краљевска влада је принуђена да се сама побрине за заштиту својих права и интереса и да у овоме циљу прибегне сили оружја. Аустро-Угарска се сматра, дакле, од овог тренутка у рату са Србијом.

Министар спољних послова аустро-угарски Бертолд“

(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, тематска збирка докумената, Београд, 1988)

2.4. Прокламација регента Александра од 29. јула 1914.

Мојим драгим и јуначким Србима!

На нашу Србију насрнуло је велико зло. Аустро-Угарска нам је објавила рат. Сад сви имамо да будемо сложни и јунаци.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Невоље наше Краљевине и нашега народа са Аустријом нису почеле од јуче. Кад је год Бечу требало, давана су најсвечанија обећања да ће се са Србима и Хрватима праведно поступати, па је ипак све то остало неиспуњено. Залуду су српски и хрватски граничари и толики други наши јунаци лили крв по целој Европи и за славу и корист бечког двора, залуду су биле жртве које је Србија за владе Мога деде поподневла кад је помагла да се спасава царски престо од незадовољних и побуњенх његових народа, залуду је Србија увек радила све што је могла да живи у пријатељству са суседном царевином, — све то није ништа помогло.

И Србија као држава и наш народ, где год био, свакад и свуда су сумњичени, и зато су увек запостављени другим народима. Пре 36 година заузела је Аустрија српску Босну и Херцеговину, које су умале биле да се ослободе, а пре шест година коначно их присвојила бесправно, убећававши им уставне слободе које, онакве какве су дане, нису ни у колико народ задовољиле. Све је то створило дубоко незадовољство у народа, нарочито у бујне и неразвишене омладине, па је напослетку изазвало отпоре, па и сарајевски атентат.

Србија је тај кобни догађај искрено ожалила, осудила и изјавила готовост да ће предати суду сваког саучесника: али је брзо са запрепашћењем видела да Аустријанци за њ бацају одговорност не на своју рђаву управу или на поједине кривце самог дела, него на Краљевину Србију. Без обзира што је оно убијство извршио само један човек, њен поданик, уз припомоћ неколико другова, и то у њиховој земљи, пред очима свих њених власти, Аустрија је зато окривила наше чиновнике и официре, српску Владу, и напослетку целу Краљевину Србију и све Србе где год их има. Такво оптуживање једне независне државе за туђе кривице, јединствено је у историји Европе, где онака злочина дела на жалост нису ретка. У смислу окривљења поднела је аустроугарска влада 10. овог месеца Мојој Влади необичну представку с тешким оптужбама и захтевима, тражећи од Србије задовољење и остављајући јој рок од 48. сати за одговор. Моја је Влада, одговарајући жељама народа и потреби мира, коју осећа не само Србија, већ и цела Европа, хтела избећи по сваку цену сукоб, и зато је изашла у сусрет аустро-угарској влади до крајњих граница попустиљивости, преко којих не може ићи ниједна независна држава.

Кад је о томе извештен аустро-угарски посланик, изјавио је одмах, да његова влада није задовољна одговором и прекинуо је дипломатске односе са Мојом владом. Тада су све пријатељске нам државе — на челу им братска нам Русија — покушале склонити аустро-угарску владу да пристане на мирно решење спора. На жалост, бечки државници осташе глухи према саветима мудрости и интересима човечанства. Они нам објавише јуче рат, не презајући да тиме изазову и недогледне последице једног заплета.

И ако тешка срца и свестан свих тешкоћа и опасности, баш у часу кад су се српски ратници спремали да прибрају довреле плодове свога труда, Ја сам принуђен позвати све Моје драге и храбре Србе под српску тробојку с уверењем да ће се они и у овој прилици показати достојни својих славних предака, онакви какви су били лане и преклане. С вером у Свевишњега Господа Бога, с надом у симпатије просвећеног света и у коначну победу наше правде, с поверењем у помоћ својих великих сродника и поузданих пријатеља, примамо, заједно са нашом јуначком браћом Србима, Црне Горе, борбу која нам је обесно

наметнута. У нашој славној прошлости, старијој и новијој, има доста сведочанства да Србин, кад је сложен, може победити и много већег противника. Посведочимо још једанпут да се Србин уме жртвовати за своју Отаџбину и обилићским пожртвовањем одбранити је пред монгобројним, охолом непријатељем.

Срби, браните свом снагом своје огњиште и српско племе.

*16. јула 1914. год.
у Нишу.*

2.5. Наредба регента Александра војсци од 4. августа 1914.

Јунаци!

Највећи и заклето непријатељ наше државе и нашега народа изненада и без икаквог разлога насрнуо је бесомучно на нашу част и на наш живот. Аустрија, тај незајажљиви наш северни сусед, већ је нагомилала војску и учинила више покушаја да пређе нашу северну границу и да пороби нашу дивну Отаџбину. Њој као да је било мало што смо ми морали годинама мирно да слушамо јауке милиона наше браће, који су до нас допирали из Босне и Херцеговине, из Баната и Бачке, из Хрватске, Славоније, Срема и са нашег мора, кршне Далмације. Сада је затражила највише, тражи нашу главу, нашу независност, живот и част Србије.

Јунаци!

После сјајних успеха нашега оружја 1912. и 1913. године и државних тековина, које нам је признала цела Европа закљученим миром у Букурешту. Ја сам најискреније желео да се Србија и Моји драги ратници у миру одморе и окрепе од силних ратних напора, уживајући у тековинама својих победа. И зато је Србија била готово да се на миран начин објасни и споразуме с Аустро-Угарском о свима спорним питањима. Али се, нажалост, одмах увидело да Аустрија не иде на то да с нама преговара. Чак и да смо испунили све њене захтеве, она је била решила да нас нападне, да нас понизи и да нас убије. Зато су ти срамни захтеви Аустрије морали добити достојан одговор. Ја сам их са презрењем одбио, уверен да ћете сви ви ту срамоту, која је имала пасти на нас, бацити у лице онеме, који је покушао да њома умрља сјај и славу нашега оружја. Стога сам вас и позвао у ово ратно доба да под вашим победоносним заставама, иако још уморни од скорашњих наших победа, станете опет на браник Отаџбине.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Саопштење које вам сада чиним, јесте објава рата Аустрији. На оружје, Моји дични соколови!

Јунаци!

Ви ћете имати да се борите са једним непријатељем, који никад није имао ни ратне среће нити војничких победа! У овоме светом рату ја ћу вам бити врховни командант. Ми смо се прошле две године великим делом упознали у бојној ватри. И ја сам се на Куманову, Битољу и на Брегалници са поносом дивио вашој свесној храбрости и вашем беспримерном самопрегоревању. Зато сам и уверен да ћете ви и овога пута, на бранику отаубине и у великом делу ослобођења српскога робља умети само да увећате славу и лепи глас српскога оружја и нашега јунаштва.

Јунаци!

Поред братске Црне Горе и свих осталих Срба, који ће се против Аустрије борити где се тко буде затекао и чиме буде могао, ви ћете у овој великој борби као своје ратне другове имати са севера нашу моћну и силну браћу Русе, чији је узвишени цар Никола ИИ, на први глас о аустријском нападу на Србију, одлучно и витешки са целом оружаном Русијом стао на одбрану српства и словенства. С друге стране уз Русе су стали раме уз раме њихови храбри савезници, а наши осведочени пријатељи Французи, који су већ отпочели огорчену борбу с аустријским савезником, Немачком.

Јунаци!

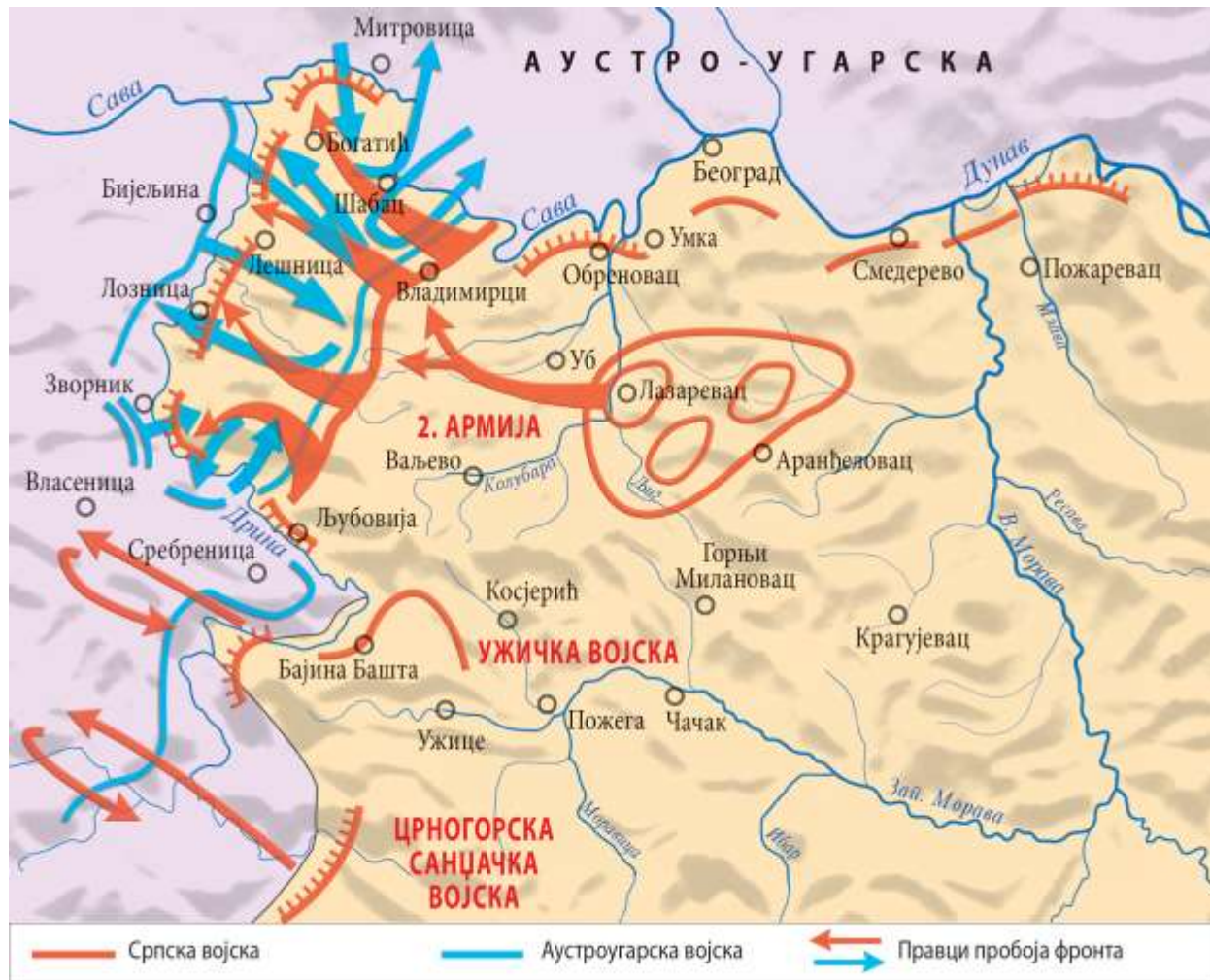
На свету нема светлије дужности него што је одбрана своје државе, своје нације и вере, одбрана свога огњишта, својих старих и нејаких. Стога, с вером у Бога, у његову правду и милост, пођимо напред уверени у победу и украсимо наше заставе новим ловорикама, јер је на тим заставама Провиђење исписало данас јасније него икад наш ратни поклич:

„У бој за слободу и независност српског народа! —

Живела Србија!

Живела Моја дична војска!“

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

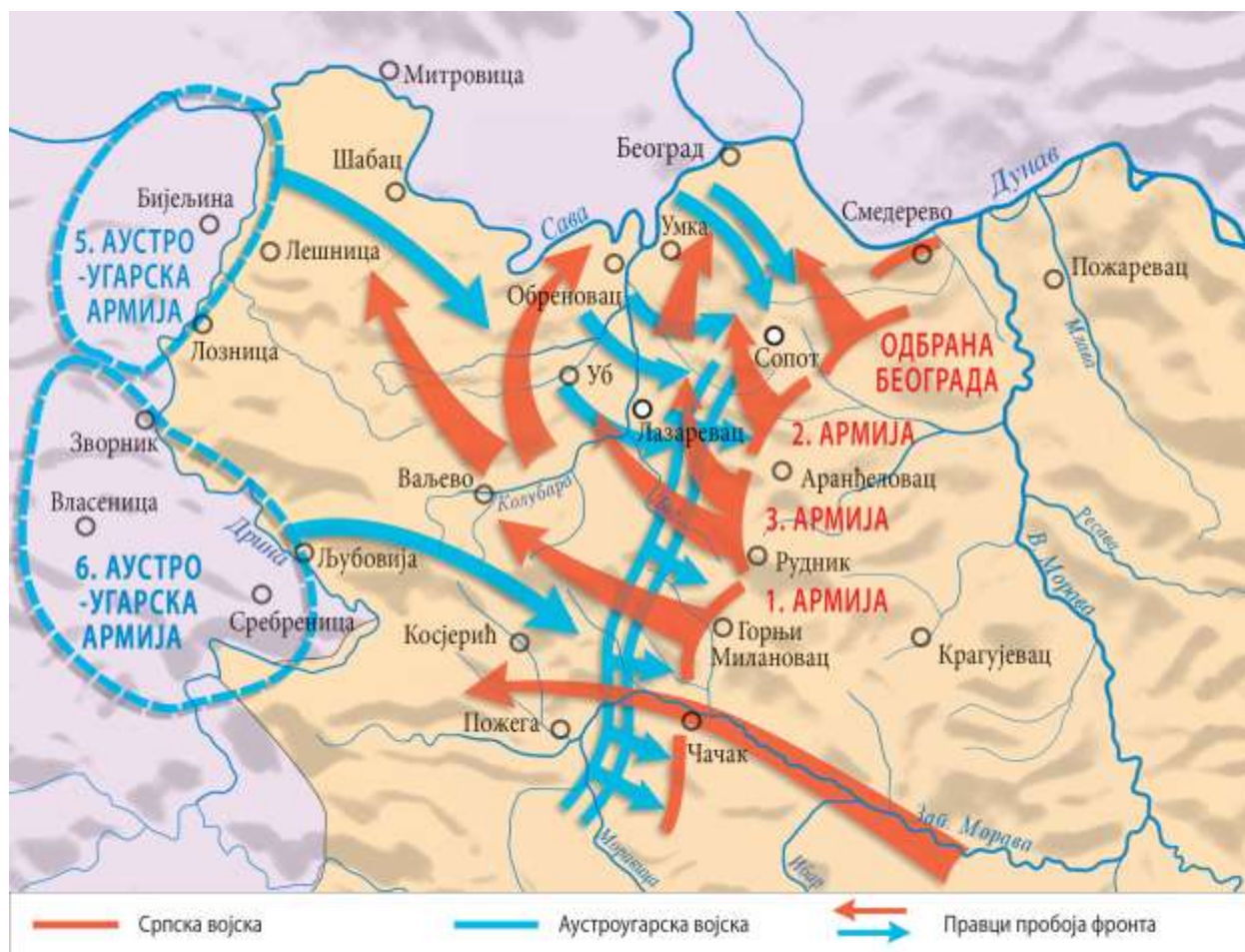
Церска битка

2.6. Краљевска наредба војсци уочи Колубарске битке

Децо моја!

Ви сте се заклели да браните отаџбину и свога Краља, али ја вас разрешавам заклетве дате мени, јер животи, и ваши и мој, припадају само Србији за коју морамо сада победити или умрети! Ја сам дошао међу вас да је, са онима који хоће да се боре за њену слободу, одбранимо или погинемо!

Сад је дошло време да ми бранимо своју земљу, њиве, огњишта. Међу вама има и оних који су посустали и зато сваки онај који не може, нека слободно одложи оружје и нека се врати кући, ја му праштам. Остали, напред!

Колубарска битка

2.7. Наредба мајора Драгутина Гавриловића војницима 10. пешадијског пука 07. октобра 1915. године.

„Војници! Јунаци!

Тачно у три сата непријатељ се има разбити вашим силним јуришима, разбити вашим бомбама и бајонетима. Образ Београда, наше престонице, има да буде светао!

Војници! Јунаци! Врховна команда избрисала је наш пук из бројног стања. Наш пук је жртвован за част отаубине и Београда. Ви немате да се бринете за своје животе који више не постоје. Зато напред у славу! За краља и отаубину! Живео краљ! Живео Београд!“

(А. Ђурић, *Солунци говоре*, Горњи Милановац, 1979)

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

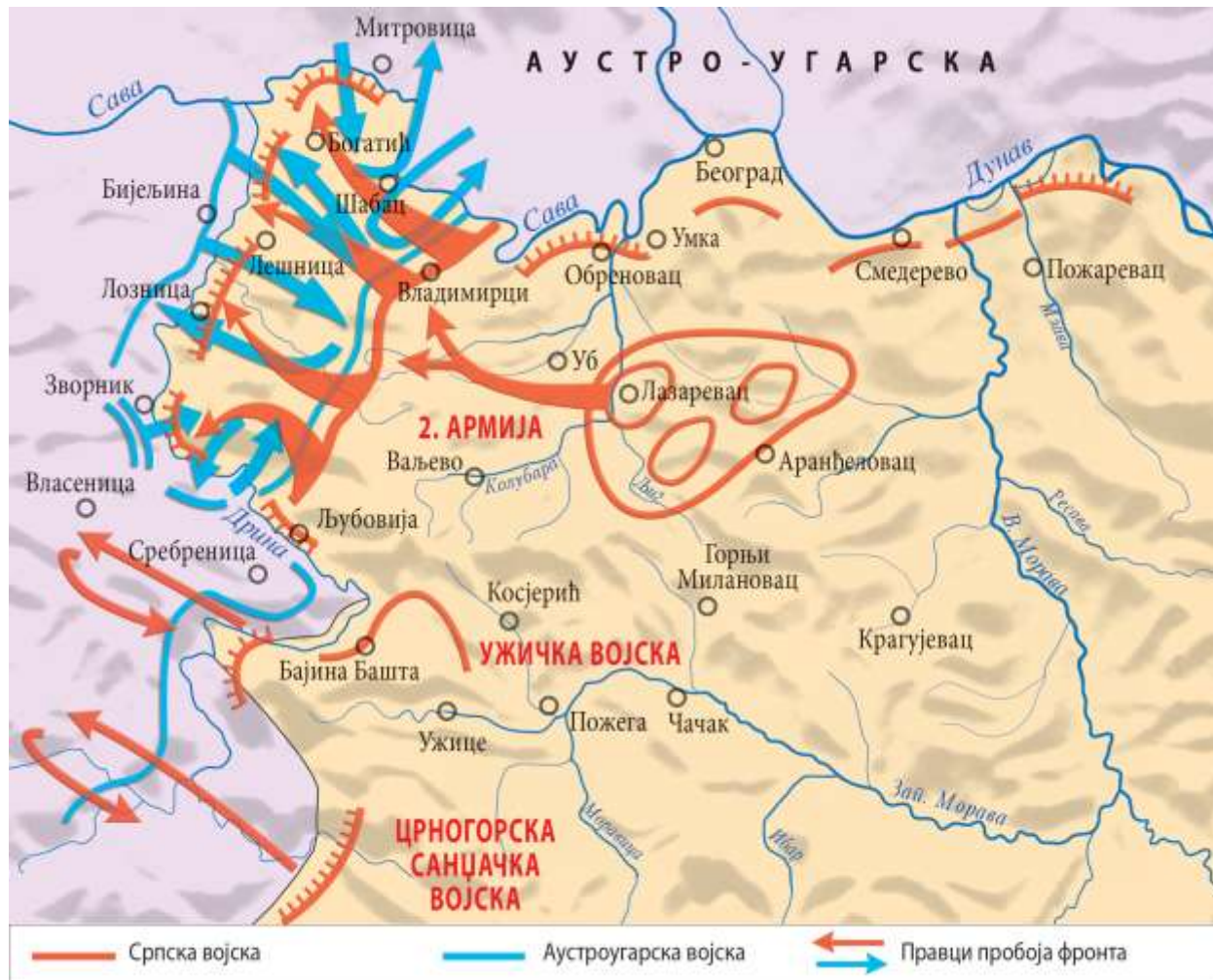
Офанзива Централних сила на Србију 1915. и српско повлачење преко Албаније

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Подела Србије на окупационе зоне

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

2.8. ХРОНОЛОГИЈА

1914.

28. јун Сарајевски атентат

23. јул Аустро-Угарска упутила ултиматум Србији

28. јул Аустро-Угарска објављује рат Србији

1. август Немачка објављује рат Русији

3. август Немачка напада Белгију и објављује рат Француској

4. август Велика Британија објављује рат Немачкој

6. август Црна Гора објављује рат Аустро-Угарској

август Церска битка – прва савезничка победа у Првом светском рату

септембар Битка на Марни – неуспела немачка офанзива

децембар Српска победа у бици на Колубари

децембар Нишка декларација, којом су прокламовани ратни циљеви Србије

1915.

април Тајни Лондонски уговор сила Антанте и Италије

октобар Велика офанзива Немачке, Аустро-Угарске и Бугарске против Србије

новембар–децембар Повлачење српске војске и избеглица преко Албаније

1916.

Мојковачка битка

Капитулација Црне Горе

Битка за Верден

Брусиловљева офанзива на Источном фронту

Битка на Соми

Опорављена српска војска се враћа на Солунски фронт

Српска победа на Кајмакчалану

1917.

фебруар–март револуција у Русији, абдикација цара Николаја II

фебруар Топлички устанак

април Сједињене Америчке Државе улазе у рат на страни сила Антанте

јул Крфска декларација

новембар Октобарска револуција у Русији

1918.

јануар Вилсонових 14. тачака

март Русија иступа из рата миром у Брест-Литовску

септембар Пробој Солунског фронта

29. септембар Капитулација Бугарске

1. новембар Ослобођен Београд

3. новембар Капитулација Аустро-Угарске

11. новембар Капитулација Немачке – крај

3. Стварање заједничке државе Јужних Словена

Европа 1918. године

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Балкан после Првог светског рата

3.1. НИШКА ДЕКЛАРАЦИЈА ОД 7. ДЕЦЕМБРА 1914.

Декларација Краљевске владе од 7. децембра 1914.

Влади је част изаћи пред Народно Представништво с овом изјавом:

Она је образована с циљем да се у њеном саставу оличи и до краја ове велике кризе оличава јединство воља, снага и циљева наше земље. Уверена у поверење Народне Скупштине, докле год све своје силе ставља у службу велике ствари Српске Државе и Српско-Хравтског и Словеначког Племена. Влада сматра за своју прву дужност да се с бескрајним поштовањем поклони пред светлим жртвама храбро и вољно принесеним на олтар Отаџбине. Целој пак српској војсци и свима у њој, од оних који воде и командују до редова на предстражама, шаље изразе својег поверења, дивљења и захвалности за напоре које чине и жртве које за Отаџбину подносе.

Наша млада и мала војска, чувајући леп глас који је стекла лањске и преклањске године, стала је сад достојно уза славне, многамилионе и старе војске великих народа, наших савезника, који с нама заједно воде борбу за ствар правде и слободе. То нам је историјска тековина, чији ће се големи значај сагледати и правилно оценити истом на свршетку ових мучних ратних дана.

Уверена у решеност целог српскога народа да истраје у светој борби за одбрану свога огњишта и своје слободе, Влада Краљевине сматра као свој најглавнији и у овим судобоносним тренуцима једини задатак да обезбеди успешан свршетак овог великог војевања које је, у тренутку кад је започето, постало уједно борбом за ослобођење и уједињење све наше неслободне браће Срба, Хрвата и Словенаца. Сјајни успех који има да крунише ово војевање искупиће обилато кржаве жртве које данашњи српски нараштај подноси.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

У тој борби српски народ нема избора, јер се између смрти и живота не бира. Он је на њу принуђен и водиће је са онаком истом несаломном енергијом с каквом се пре сто година борио за свој Васкрс из косовске гробнице. Влада ће се трудити да буде веран израз те решености народне, и она ће, верна својим моћним и јуначким савезницима, с поверењем у будућност чекати час победе.

Влада зна за патње и терете које подноси војска и велики део народа, и чиниће све што је у људској снази да то олакша. Она ће предузимати, брзо и одлучно, све мере да снабдевање војске и нега рањеника буду све бољи, и ништа се у том погледу неће жалити. У споразуму с Вама, Господо Посланици, решиће се и мере којима ће се после рата олакшати народу да поврати своју истрошену снагу и среди своје имовно стање, а док је непријатељ још ту, она од свега срца шаље најбољој снази наше земље поклич:

Напред, с Божјом помоћу, на непријатеља, у борбу за слободу!

3. 2. КРФСКА ДЕКЛАРАЦИЈА

На конференцији чланова прошлог коалиционог и садашњег кабинета Краљевине Србије и представника Југословенског одбора са седиштем у Лондону, који су до сада паралелно, а у присуству и уз сарадњу Председника Народне Скупштине, измењане су мисли о свима питањима, која су скопчана са будућим заједничким државним животом Срба, Хрвата и Словенаца.

Срећни смо, што и овом приликом можемо констатовати, да је међу члановима конференције и овога пута владала једнодушност у свима питањима будућег заједничког државног живота.

Пре свега, представници Срба, Хрвата и Словенаца понова и најодсудније наглашавају, да је овај наш троимени народ један и исти, по крви, по језику, по заједничким животним интересима свога националног опстанка и свестраног развитка свога моралног и материјалног живота.

Идеја о његовом националном јединству никада се није гасила, ма да је сва моћ умна и физичка националног му непријатеља била управљена противу његовог јединства, његове слободе и националног опстанка. Био је подвојен у више држава, а у самој Аустро-Угарској издељен, не на три племенска имена, него на једанаест покрајинских управа и тринаест законодавстава. Осећај његовог националног јединства и дух за слободом и независношћу одржали су га у непрекидним вековним борбама на истоку са Турцима, а на западу са Немцима и Мађарима.

Бројно слабији и од источног и од западног непријатеља, он није могао сам обезбедити своје народно и државно јединство, своју слободу и своју независност, јер и на истоку и на западу његовом владао је противу њега сурови принцип: **сила над правдом.**

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Али је наш народ дочекао час, кад није више усмаљен у својој борби. Борба коју је немачки милитаризам наметнуо Русији, Француској и Енглеској за одбрану њихове части и слободе и слободе и независности малих држава, претворила се у борбу за слободу света, за победу права над силом. Сви народи, који љубе слободу и независност, удружили су се да се заједнички бране, да по цену свих жртава спасу цивилизацију и слободу, да створе нов међународни поредак, заснован на правди и слободи свакога народа да се сам опредељује и сам оснива свој државни и независни живот, те да се на тај начин заснује нов, миран и трајан период развитка и напретка човечанства, и обезбеди свет за вечита времена од овакве катастрофе, што је проузроковала освајачка жеђ немачког империјализма.

Племенитој Француској, која је прокламовала принцип слободе народа, и слободоумној Енглеској прудружише се велика америчка Република и нова слободна и демократска Русија, да у својим манифестима објаве победу слободе и демократије, као главни циљ рата, а начело слободног самоопредељења народа, као основни принцип новог међународног поретка.

Наш троимени народ, који је највише страдао од грубе силе и неправде, који је за своје право слободног самоопредељења поднео највеће жртве, прихватио је са одушевљењем тај узвишени принцип као главни циљ ове страшне борбе, у којој је гурнуло цео свет непоштовање права самоопредељења народа.

И ауторизовани представници Срба, Хрвата и Словенаца, констатујући да је једини и неодступни захтев нашега народа, захтев који он поставља на основу начела слободног самоопредељења народа да буде потпуно ослобођен сваког туђинског ропства и уједињен у једној слободној националној и независној држави, сложили су се, да та њихова заједничка држава буде заснована на овим модерним и демократским принципима:

1) Држава Срба, Хрвата и Словенаца, познатијих и под именом јужних Словена или Југословена, биће слободна, независна Краљевина с јединственом територијом и јединственим држављанством. Она ће бити уставна, демократска и парламентарна монархија на челу са династијом Крађорђевића, која је дала доказа да се с идејама и осећајима не двоји од народа и народну слободу и вољу ставља на врх свега.

2) Држава ова зваће се: **КРАЉЕВИНА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА**. А владалац: **КРАЉ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА**.

3) Она ће имати један државни грб, једну државну заставу и једну круну. Ови државни емблеми биће састављени из наших садашњих, посебних емблема. Државна целина облежаваће се државним грбом и државном заставом.

4) Посебне заставе, српска, хрватска и словеначка равноправне су и могу се истицати и слободно употребљавати у свима приликама. И грбови посебни могу се исто тако употребљавати слободно у свима приликама.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

- 5) Сва три народна имена: Срби, Хрвати и Словенци, потпуно су равноправна на целој територији Краљевине, и свако их може слободно употребљавати у свима приликама јавног живота и код свих власти.
- 6) Обе азбуке, ћирилица и латиница, такође су потпуно равноправне и свако их слободно може употребљавати на целој територији Краљевине. Све државне и самоуправне власти дужне су и у праву употребљавати и једну и другу азбуку, саображавајући се у томе жељи грађана.
- 7) Све признате вероисповести вршиће се слободно и јавно. Православна, Римокатоличка и Мухамеданска вероисповест, које су по броју следбеника најјаче у нашем народу, биће једнаке и равноправне према држави.
- 8) Календар треба што скорије изједначити.
- 9) Територија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца обухвата сву ону територију, на којој живи наш троимени народ у компактној и непрекидној маси, и она се без повреде животних интереса целине не би смела крњити.

Наш народ не тражи ништа туђе: он тражи само своје и жели, да се сав, као једна целина, ослободи и уједини. И за то он, свесно и одлучно, искључује свако делимично решење свога народног ослобођења и уједињења. Наш народ поставља као једну нераздвојну целину проблем свога ослобођења од Аустро-Угарске и његовог уједињења са Србијом и Црном Гором у једну државу.

По начелу слободног народног самоопредељења ни један део ове целине не може се правично одвојити и присајединити другој којој држави без пристанка самога народа.
- 10) Јадранско Море, у интересу слободе и равноправности свих народа, биће слободно и отворено свима и свакоме.
- 11) Сви грађани (држављани) на целој територији једнаки су и равноправни према држави и пред законом.
- 12) Изборно право за избор народних посланика за Народно Представништво, као и изборно право за општине и друге управне јединице, једнако је и опште, и вршиће се непосредним и тајним гласањем по општинама.
- 13) Устав, који ће после закључења мира донети Уставотворна Скупштина, изабрана на основу општег и једнаког, непосредног и тајног права гласа, биће основа целом државном животу, извор и утока свих власти и права и по њему ће се уређивати целокупни државни живот.

Устав ће дати народу и могућност да развија своје посебне енергије у самоуправним јединицама, обележеним природним, социјалним и економским приликама.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Устав се има примити, у целини, у Уставотворној Скупштини бројно квилификованом већином.

И Устав и други закони, које буде донела Уставотворна Скупштина, ступају у живот када их Краљ санкционише.

Тако уједињени народ Срба, Хрвата и Словенаца састављао би државу, која би бројала око 12 милиона држављана. Она би била гарантнија народне независности и свестраног народног културног напретка, јак бедем против германског надирања, неразлучни савезник свих оних културних народа и држава, које су истакле принцип права и слободе народа и принцип међународне правде, и достојан члан нове међународне заједнице.

Дано у Крфу 7/20 јула 1917. године.

Председник Југословенског Одбора.

Др. АНТЕ ТРУМБИЋ с. р. адвокат, посланик и вођа Хрватске Народне Странке на Далматинском Сабору, пређашњи председник општине -града Сплита, пређашњи посланик за варош Задар у аустријском парламенту.

НИК. П. ПАШИЋ с. р.

Председник Министарског Савета, Министар Иностраних Дела Краљевине Србије.

3.3. ПРОКЛАМАЦИЈА УЈЕДИЊЕЊА

Првог децембра 1918. године у Београду, у кући породице Крсмановић, проглашено је уједињење Краљевине Србије са Државом СХС. Том приликом, престолонаследник Александар И Карађорђевић рекао је следеће:

„Господо Одасланици!

Примајући то саопштење уверен сам да овим чином испуњавам своју владарску дужност, јер њим само приводим коначно у дело оно што су најбољи синови наше крви, све три вере, сва три имена, с обе стране Дунава, Саве и Дрине, почели припремати још за владе блажене успомене мога деде, Кнеза Александра И, и Кнеза Михаила, оно што одговара жељама и погледима мога народа, те у име Њ. В. Краља Петра И проглашавам уједињење Србије са земљама независне државе Словенаца, Хрвата и Срба у јединствено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца...

Живео цео народ Српски, Хрватски, Словеначки!

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Нека нам увек буде срећно и славно наше Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца!“

(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, Београд, 1988)

3.4. ИЗ ВИДОВДАНСКОГ УСТАВА

Први устав Краљевине СХС изгласан је у Скупштини, на Видовдан, 28. јуна 1921. године, простом већином. Овде се наводе карактеристични чланови тог устава.

„Одељак први

Чл. 1. Држава Срба, Хрвата и Словенаца је уставна, парламентарна и наследна монархија...

Чл. 3. Службени језик Краљевине је српско-хрватско-словеначки.

Одељак четврти

Чл. 45. Све државне власти врше се по одредбама овог Устава...

Чл. 46. Законодавну власт врше Краљ и Народна Скупштина заједнички.

Чл. 47. Управну власт врши Краљ, преко одговорних Министара, по одредбама овог Устава.

Одељак пети

Чл. 49. Краљ потврђује и проглашује законе, поставља државне чиновнике и даје војне чинове по одредбама закона.

Одељак седми

Чл. 69. Народну Скупштину састављају посланици које народ слободно бира општим, једнаким, непосредним и тајним гласањем, са представништвом мањина.“

(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, Београд, 1988)

3.5. ИЗ ПРОГРАМА КОМУНИСТИЧКЕ ПАРТИЈЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Јуна 1920. године СРПЈ(к) одржала је III конгрес у Вуковару. На овом конгресу партија је променила назив у Комунистичку партију Југославије и донела свој програм рада. Део програма који се наводи говори о циљевима КПЈ.

„КПЈ изјављује да ће се ради остварења ових задатака борити за следеће циљеве:

1. СОВЈЕТСКА РЕПУБЛИКА ... Само совјетска власт осигурава подизање новог друштвеног поретка.
2. НАРОДНА И ЦРВЕНА ВОЈСКА. Да би се осигурале све тековине радничке државе и коначна победа социјализма, организује се народна војска ... Осим тога, образује се црвена војска као активни дио народне војске, која треба да буде увијек вјерни чувар револуције...
3. ЕКСПРОПРИЈАЦИЈА И СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА ПРОИЗВОДЊЕ И ТРГОВИНЕ.

... послје преузимања политичке власти пролетаријат одузима буржоазији средства за производњу и претвара их у заједничку, државну својину.
4. ЗАШТИТА РАДА
5. РЕКВИЗИЦИЈА ЗГРАДА И СТАНОВА
6. НАРОДНО ЗДРАВЉЕ... Бесплатна и обавезна лијечничка и болничка помоћ за све грађане.
7. ОБАВЕЗНО И НАУЧНО ВАСПИТАЊЕ ОМЛАДИНЕ ОБА СПОЛА...
8. РАЗДВАЈАЊЕ ЦРКВЕ ОД ДРЖАВЕ
9. УКИДАЊЕ ДРЖАВНИХ ДУГОВА. Ослобођење народа од пореза..."

(Б. Петрановић, М. Зечевић, *Југославија 1918-1988*, Београд, 1988)

3. 6. ОБЗНАНА КРАЉЕВСКЕ ВЛАДЕ ОД 29. ДЕЦЕМБРА 1920.

ОБЗНАНА

Са више страна и из више поузданих извора, државне власти имају сазнање, да растројни и реакционарни елементи спремају ових дана напад на државу, њено устројство и друштвени ред са задатком да по руском бољшевичком примеру, све сруше што данас постоји од закона, установа и добара јавних и приватних, а на место свега заведу као у Русији, власт, неколико људи који ће располагати животом, слободом и имањем грађана, а државу нашу отворити инвазији странаца. То они зову диктатуром пролетеријата. И пошто сматрају нашу државу само као један сектор на фронту у борби коју бољшевици воде против осталог света — то ће они на том сектору повести војну против светског капитализма, како би се срушило све и свуда у свету, што су до данас створили дух, снага и рад човечанства.

Наша земља би имала, по њиховим замислима, да понова потоне у крв, да понова уђемо као опет у Русији у унутарње грађанске борбе, међународне ратове и пљачку хране и стоке по селима, и другог имања по варошима.

Комунистичком покрету су се придружли притворно и подмукло многи јавни и тајни непријатељи наше земље и народа. Побеђени у рату, гледају да се после рата освете, овој земљи замећући у њој нереде и подржавајући их и споља и изнутра. Једни се, иако ратни богаташи, уписују у комистичку странку, други дају новац за новине које пишу неистине и драже народ на незадовољство, трећи одржавају везу са иностранством и новчаним фондовима из иностранства набављају бомбе, експлозиве и оружје, четврти свим и свачим спречавају сваки рад у земљи и на рђав глас без доказа, износе све јавне раденике и сав њихов рад. Све то да би се земља збунила, грађани постали равнодушни и огорчени на државу.

Неколико стотина људи плаћаних из тајних фондова иду из места у место, са збора на збор, из воза у воз, из кафане у кафану, ништа друго не радећи но мутећи јавни мир и

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

убијајући код грађана поверење у државу и њену будућност. Данас то чини један, сутра други, на исти начин прекосутра трећи и т. д. једни за другим да би изазвали уверење да је одиста готов смак овог друштва и државе. Најнапреднији међу смутљивцима и агентима те пропаганде су странци који се под именом радника увлаче у радничке организације да их драже и ометају. Своје агете увлаче и у државну службу, шпијунаже ради. Многи иначе добри грађани и чиновници, већ су постали жртве њихове пропаганде, млађи и са мање школе и искуства, међу учитељима на пример, помели су се и несвесни свих последица пристају уз овај растројни рад, називајући се комунистима и друге увлачећи у зло.

Покушавају да шире своју отровну пропагандом међу војском и жандармеријом, како би као у Русији срушили поред осталих и те стубове реда, и завели место њих т. зв. црвену војску и црвену гарду које продужују и данас, кад се цео свет смирује ратове грађанске и међународне.

Ова болест бољшевика која се зове комунизам, оборила је само Русију. За неколико недеља савладала је била Мађарску, али је тамо прошла остављајући пустош и погибију баш оних који су хтели диктатуру. Иначе, Америка, Енглеска, Француска, Немачка и друге уређене и богате државе сузбиле су је у самом почетку, негде лакше, а негде криво. Чехо-Словачка држава је ових дана морала да учини то исто.

И наша држава не сме допустити проливање крви. Проливено је и сувише. Народ тражи мир да би лечио своје ратне ране и патње. Пошто су превратни елементи изабрали ове дане, кад Велика Народна Скупштина почиње уређивање државе, да почну са општом обуставом рада, коју би потом претворили у неред, крваву пометњу и расуло. Влада је одлучила да се снага државе стави у службу слободе и реда.

Ради тога Министарски Савет

Наређује:

1. Да се до решења Устава, забрани свака комунистичка и друга разорна пропаганда, обуставе њихове организације, затворе њихова зборишта, забране њихове новине и сви други списи, који би мутили спокојство и мир државе, проповедали, правдали или хвалили диктатуру, револуцију или ма какво насиље. Одмах се имаду узаптити сви позиви на генерални штрајк и до месец дана затворити сви који их чине усмено или писмено.
2. Забраниће се све штампане ствари којима се умањује значај ових мера наређених за одржавање слободе, реда и својине. По себи се разуме да остаје нетакнута слобода јавне речи и писања, ако се њима не вређа Држава и не изазива јавна деморализација.
3. Да се у сваком случају нереди са разорним карактером, прво предузимају оштре мере против вођа и моралних подбача, били они ту или правили вештачки алиби.
4. Заводи се обавезна пријава оружја. Ко не пријави ватрено оружје и експлозиве, кажњава се да 3 месеци затвора са радом.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

5. За све време рада Уставотворне Скупштине забрањене су у Београду сваке манифестације растројног и узбудљивог карактера. Војном суду на суђење предају се сви, који би истављали оружани отпор државним органима сигурности.
6. Да се с нашег земљишта протерају сви странци који би се смутњама придруживали и јачали их.
7. Да се из државне службе отпусте сви чиновници виши и нижи, који би продужили пропаганду бољшевизма у нашој земљи, а да се одузме помоћ за школовање свима студентима комунистима.

У Београду, 29. децембра 1920. г. Ј.Б Бр. 29282

Председник Министарског Савета и Министар иностраних послова

МИЛЕНКО Р. ВЕСНИЋ, с.р

3. 7. КРАЉЕВСКА ПРОКЛАМАЦИЈА ОД 6. ЈАНУАРА 1929.

Моме Драгом Народу Свим Србима, Хрватима и Словенцима

Највиши народни и државни интереси и њихова будућност заповедају Ми, да се, и као Владалац и као Син ове земље, обратим непосредно Народу и да му отворено и искрено кажем оно што Ми у садањем тренутку налаже Моја савест и Моја љубав према Отаџбини.

Наступио је час, кад између Народа и Краља не може и не сме више бити посредника.

У току толиких прошлих напора и толиког стрпљења, које сам показао у вршењу Својих високих дужности, Моју је душу раздирао вапај наших народних маса радних и родољубивих, али и намучених, које су руковођене својим природним и здравим расуђивањем, већ одавно назирале да се више не може ићи путем којим се досад ишло.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Моја очекивања, као и очекивања Народа, да ће еволуција нашег унутарњег политичког живота донети сређење и консолидовање прилика у земљи, нису се остварила.

Парламентарни ред и сав наш политички живот добивају све више негативно обележје, од чега Народ и Држава имају за сада само штете. Све корисне установе у нашој Држави, њихов напредак и развитак целокупног нашег народног живота, доведени су тиме у опасност.

Од таквог нездравог политичког стања у земљи страда не само унутарњи живот и напредак, него и напредак и сређивање и развијање спољних односа наше Државе, као и јачање нашег угледа и кредита у иностранству.

Парламентаризам, који је као политичко средство по традицијама од Мога незаборављенога Оца, остао и Мој идеал, почеле су заслепљене политичке страсти злоупотребљавати у тој мери, да је постао сметња за сваки плодни рад у Држави.

Жалосни раздори и догађаји у Народној Скупштини поколебали су код Народа веру у корисност те установе.

Споразуми, па и најобичнији односи између странака и људи постали су апсолутно немогући.

У место да парламентаризам развија и јача душу народног и државног јединства, он, овакав, какав је почиње да доводи до духовног расула и народног разједињавања.

Моја је света дужност, да свим средствима чувам Државно и Народно Јединство. И ја сам решен да ову дужност без колебања испуним до краја.

Чувати јединство народно и целину државну, то је највиши циљ Моје Владавине, а то мора бити и највећи закон за Мене и свакога.

То Ми налаже Моја одговорност пред Народом и пред историјом. То ми налаже љубав према Отаџбини и пијетет према безбројним драгоценим жртвама, које падоше за тај идеал.

Тражити лека томе злу у досадањим парламентарним променама владе или у новим законодавним изборима, значило би губити драгоцену време у узалудним покушајима, који су нам већ однели неколико последњих година.

Ми морамо тражити нове методе рада и крчити нове путеве.

Ја сам уверен, да ће у овом озбиљном тренутку сви Срби, Хрвати и Словенци разумети ову искрену реч свога Краља и да ће они бити Моји највернији помагачи у току Мојих будућих напора, којима је једини циљ:

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

да се у што краћем времену постигне остварење оних установа, оне државне управе и оног државног уређења, које ће најбоље одговарати општим народним потребама и државним интересима.

Ради тога решио сам и решавам, да Устав Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца од 28. јуна 1921. године престане важити.

Сви земаљски закони остају у важности, док се према потреби Мојим Указом не укину.

На исти начин доносиће се у будуће нови закони.

Народна Скупштина изабрана 11. новембра 1927. године распушта се.

Саопштавајући ову Моју одлуку Моме народу, наређујем свима властима у Држави, да по њој поступају, а свима и свакоме заповедам да је поштују и да јој се покоравашу.

6. јануара 1929. у Београду,

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

	1921.	1931.
Београд	111 739	238 775
Суботица	90 961	100 058
Нови Сад	39 122	63 985
Ниш	25 109	35 465
Крагујевац	15 643	27 208

Број становника у највећим градовима у Србији 1921-1931.

3.8. ХРОНОЛОГИЈА

1. новембра 1918. ослобођена Србија
26. новембра 1918. на Великој скупштини у Подгорици проглашено уједињење Црне Горе са Србијом
1. децембра 1918. проглашено Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца
28. новембра 1920. одржани избори за Уставотворну скупштину
28. јуна 1921. донет Видовдански устав
2. августа 1921. донет Закон о заштити државе којим се забрањује рад Комунистичкој партији Југославије
6. новембра 1921. престолонаследник Александар, после смрти оца краља Петра, постаје краљ
22. априла 1922. Краљевина подељена на 33 области
27. марта 1925. Хрватска сељачка странка прихвата устав и улази у владу
15. маја 1926. Радио-Загреб емитује први радио-програм у Краљевини
15. фебруара 1928. из Београда према Загребу полетео први авион југословенске цивилне авијације
20. јуна 1928. у Скупштини радикалски посланик Пуниша Рачић пуцао у посланике ХСС-а
6. јануара 1929. краљ Александар укинуо Устав, распустио Скупштину и забранио политичке странке
3. октобра 1929. Краљевина СХС преименована је у Краљевину Југославију и подељена на девет бановина
3. септембра 1931. краљ Александар доноси октроисани Устав
9. октобра 1934. убиство краља Александра и француског министра спољних послова Луја Бартуа
- октобар 1935. владу формира Милан Стојадиновић;
пуштен у саобраћај Панчевачки мост краља Петра II
26. септембра 1936. донета Уредба о сељачким дуговима, опроштена половина дуга
- октобра 1936. у нову зграду Скупштине ушли први посланици
19. јула 1937. сукоб полиције и демонстраната против Конкордата – Крвава литија;
- августа 1937. на чело КПЈ долази Јосип Броз Тито
8. октобра 1938. отворен Београдски сајам
11. децембра 1938. организовани парламентарни избори
- фебруара 1939. формирана влада Драгише Цветковића
26. август 1939. потписан споразум Цветковић–Мачек, основана Бановина Хрватска
1940. изграђена палата Албанија, први облакодер у Београду и Палата бановине у Новом Саду
25. март 1941. Краљевина Југославија потписује Протокол о приступању Тројном пакту
27. март 1941. извршен државни удар од стране официра Југословенске војске

4. ДРУГИ СВЕТСКИ РАТ

5.1. Белешка о саветовању (конференцији) код Фирера о ситуацији у Југославији након извршеног пуча 27. марта 1941.г.

Оперативни штаб Врховне команде
Оружаних снага
Поверљив командни предмет

3/2а к. 1 Берлин, 27. 3. 1941

Акт само за начелника Само по официру

1. примерак Оперативном штабу Врховне команде 2. примерак Л 3. примерак W.Кр.Г.

Саветовање о ситуацији у Југославији

Присутни:

Фирер Рајхсмаршал Начелник Врховне команде Оружаних снага Начелник Оперативног одељења Генерал-потпуковник Боденшац Пуковник Шмунт Капетан фрегате фон Путкамер Потпуковник Шерф Мајор фон Белов Мајор Кристијан

Касније су позвани:

Врховник командант Копнене војске Начелник генералштаба Копнене војске Пуковник Хојзингер Потпуковник Сиверит Министар Иностранних послова Посланик Хевел Генерал-мајор фон Валдау Пуковник Шмит Генерал-мајор фон Ринтелен

Фирер

Описује ситуацију у Југославији после државног удара. Констатује да је Југославија несигуран фактор у односу на предстојећу операцију „Марита“, а још више на планирану операцију „Барбароса“. Срби и Словенци никада нису били наклоњени Немцима. Владе никада нису чврсто седеле у седлу, због нерешеног националног питања и официрске камариле, које су биле склоне државним ударима. Земља је до сада имала само једног снажног човека, Стојадиновића, чији пад је Намесник, кнез Павле дозволио на своју штету. Моменат за упознавање стварне ситуације у земљи и њеног става према нама, за нас је повољан како из политичких тако и војних разлога. Да је влада оборена за време операције „Барбароса“, последице по нас би морале да буду знатно теже. Фирер је одлучио да се предузму све потребне мере – не чекајући на могуће изјеве лојалности нове владе – да се Југославија разбије војно и као државна творевина. Спољнополитички се неће постављати никаква питања нити ултиматуми. Уверавања југословенске владе која се убудуће ионако не могу узимати озбиљно, биће примљене к знању. Напад ће отпочети чим за њега припремимо одговарајућа средства и трупе. Важно је да се ради што је могуће брже. Покушаћемо да суседне државе при том узму погодно учешће. Војну помоћ против

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Југославије треба затражити само од Италије и Мађарске, а у извесном смислу и од Бугарске. Румунији припада, угалвном, задатак обезбеђења према Русији. Бугарски и мађарски посланик већ су о томе обавештени. Дучеу ће бити упућен апорука још у току дана. Од нарочитог је политичког значаја да се на Југославију удари немилосрдном жестином и да се војни пораз зада муњевитом акцијом. На тај начин би Турска била довољно застрашена што би повољно утицало на каснији поход против Грчке. Треба рачунати с тим да ће током напада Хрвати прићи на нашу страну. Одговарајућа полтичка накнада (доцнија аутономија) буће им осигурани. Рат против Југославије могао би да буде веома популаран у Италији, Мађарској и Бугарској, пошто овим земљама треба ставити у изглед добијање извесних територија: Италији – јадранску обалу, Мађарској Банат, Бугарској Македонију. Овај план изискује да убрзамо што је могуће више све припреме и прикупимо тако јаке снаге да слом Југославије уследи у најкраћем року. У вези с тим почетак операције „Барбароса“ мора се одложити за четири седмице.

Војне операције морају се одвијати на следећи начин:

1.) Операцију „Марита“ отпочети што је раније могуће, с ограниченим циљем да се освојиг рчка Тракија и Солунски басен све до висинског предела Едесе; при том извршити обухват преко југословенске територије. 2.) са простора јужно од Софије извршити продор у правцу Скопља, ради растерећења бока италијанског фронта у Албанији. 3.) са простора око Софије извршити продор јачим снагама у правцу Ниша и даље ка Београду у садејству са: 4.) надирањем јачих немачких снага са простора око Граца и Клагенфурта (Целовец – пр. а.), у југоисточном правцу с циљем разбијања југословенске војске

За операције под тачкама 2) и 3) треба привући снаге из групе која је одређена као заштита према Турској, затим прекобројне јединице Јужног фронта и Армијске резерве. Обезбеђењ према Истоку треба да предузму, с једне стране, бугарске снаге појачане једном оклопном дивизијом пребаченом из Румуније, а, с друге, румунске снаге, којима треба оставити само једну оклопну дивизију. За опеацију под тачком 4) снаге се могу узети из ешалона концентрисаних за операцију „Барбароса“. (При том брзина долази у први план). Снаге морају бити одмерене тако да буду у довољној јачини. Италијанима се поставља као главни задатак да за сада најпре обуставе све војне акције против Грчке, да се довољно заштите према југословенској граници и да из Истре са армијом „По“ предузми операције ради обезбеђења десног немачког бока.

5.) Ваздухопловству ће бити главни задатак да, што је пре могуће пре, отпочне разбијање југословенских ваздухопловних база и да узастопним нападима разори главни град Београд, а поред тога да потпомаже напредовање копнених јединица. У ту сврху могу се користити и мађарске ваздухопловне базе.

Врховни Командант Копнене војске

Фиреров оперативни план поклапа се са оним који смо ми предвидели. За почетак „Марите“ може остати 1. април, зависно од временских прилика. Почетак наступања осталих ударних група, зависно од стратегијског развоја, биће могућ између 3. и 10.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

априла. Питање да ли ће јужне ударне групе, у случају брзог напредовања, имати одрешене руке за даље вођење операције „Марита“ Фирер је начелно одредио, уз захтев да се операције не испуштају из руку већ чврсто воде. Врховни командант Копнене војске поднеће ноћас до 03:00 часова писмено свој план.

Врховни командант Ратног ваздухопловства

Саопштава да ваздушни напади Осмог ваздухопловног корпуса из Бугарске могу отпочети одмах, али да је ваздухопловству за концентрисање јачих ваздухопловних снага потребно два-три дана времена. Намерава да у простор око Беча и Граца, и у Мађарску, доведе веће јединице борбених и авиона за обрушавање. По потреби на јужно-италијанске аеродороме довешће снаге Десетог ваздухопловног корпуса. Биће посвећена пажња појачавању противавионске одбране Беча, Корушке и Штајерске.

Фирер

Наређује да се одмах приступи свим припремама. Он очекује да му се у току вечери 27. марта доставе планови појединих делова Оружаних снага. Генералу фон Ринтелену наређено је да ноћу, 27. марта, прими поруку и усмена упутства Фирера.

(Оригинал : Архив Војноисторијског Института , Немачка архива, кутија 1, фасцикла 2, документ број 3)

Додаци

Овај записник је био приложен у доказном поступку на суђењу пред Међународним судом у Нирнбергу 1946.г.. Оно чега у њему нема, што није било записано а изречено је на поменутом саветовању може се сазнати из изјава и сведочења као и из докумената и заоставштине немачких генерала и фелдмаршала који су том догађају присуствовали.

Вилхел Кајтел, фелдмаршал (личне белешке уочи суђења у Нирнбергу):

„Пошто сус е сва позвана господа окупила – министар Спољних послова, највиши команданти Главне команде копнене војске и Ратног ваздухопловства – Хитлер нам је предочио на свој, нама већ добро познати начин, а то је, као и увек било наређење – ситуацију и његове намере после преврста у Југославији: напад на Југославију у што је могуће краћем року. Армија Листа окренуће надесно, нападајући с истока, јаким северним крилом – на Београд; немачке и мађарске снаге са севера, преко Дунава, заузеће Београд. Овде ће бити ангажована нова армија из позадинског ешалона снага предвиђених за исток, тј. за совјетску Русију. Главна команда Копнене војске и ратно ваздухопловство треба хитно да поднесу предлоге. Са Мађарском – рекао је Фирер – он ће сам средити све неопходно. Још данас ће послати у Будимпешту посланика Стојаија. Предлог генерала Јодла, по коме би југословенском режиму ипак требало најхитније упутити ултиматум, Фирер је енергично одбио. Министру Рибентропу у вези с тим Фирер уопште није дао ни да дође до речи. Фон Браухич је, између осталог, примио од Фирера упутство да снаге

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

концентрише тако да јавни саобраћај видно не ограничи. Дискусије више није било. Хитлер је напустио салу са господином министром Спољних послова ради разговора са мађарским послаником који их је чекао. Нама осталима после краћег разговора Халдер – Јодл перостало је само да прионемо на посао.“

Франц Халдер, генерал-пуковник (сведочење):

„Чим је ушао у салу, Фирер се после категоричког саопштење да је одлучио да енергично потпуно разбије Југосалвију – узрок: преврат у Београду – окренуо мени са питањем: „Колико времена Вам је потребно да наступите против Југосалвије и на који начин мислите да те операције треба да буду вођење?“ На први део питања тешко ми је било да одговорим тек тако нешто одређеније. Тек на његово инсистирање предложио сам рок од осам до десет дана, са резервом да треба предходно извршити још један, коначан прорачун. Много штошта зависило је, наима, од састава нове армије коју треба покренути у напад из Аустрије и Мађарске. У вези са другим делом питања није било тешкоћа. Хитлер је прихватио варијанту коју смо претходно пертресли главни командант Копнене војске и ја. У једном тренутку дошло је до дијалога у овом смислу: Фирер: - „Барбаросу“ морамо одложити. Колико недеља? Фон Браухич: - Најмање четири, највише шест од рока предвиђеног за завршетак свих припрема. (Тај рок је иначе био 15. мај 1941.г.) Фирер: - Нисам сагласан! Не сме бити више од четири недеље одлагања ... “

Алфред Јодл, генерал-пуковник (саопштење Оперативном штабу Врховне команде Оружаних снага након повратка са „Саветовања о Југославији“):

„Фирер је одлучио да нападне и разбије Југославију. То сада значи измену тока припрема за Источну кампању. И „Марита“ се мора преиначити. Главна команда Копнене војске хитно приступа изради новог плана – „Подухвата 25“, против Југославије. Нека сам Господ Бог буде од помоћи Браухичу и Халдеру. Ми у нашем штабу имамо неодложан задатак, данас поподне и током ове ноћи, да завршимо предлог плана координације наших и италијанских снага за ратну кампању против Југославије ... “

(Ову изјаву је генерал-мајор Валтер Варлимонт, заменик начелника Оперативног одељења Врховен команде Оружаних снага дао аутору књиге које је коришћена као литература 2. маја 1969.г., у смислу да ми у је његов шеф,м генерал-пуковник Јодл пренао утиске са „Саветовања о Југославији“, у смислу како је било наведено предстојећим задацима. Варлимонт се ограддио у погледу реда речи и реченица, али је јамчио за смисао саопштења генерала Јодла.)

4.2. Прокламација краља Петра II Карађорђевића од 27. марта 1941.

Срби, Хрвати и Словенци!

У овом тешком тренутку за наш наорд, одлучио сам да узем у Своје руке краљевску власт.

Намесници, који су разумели оправданост мојих побуда, одмах су сами поднели оставку.

Моја верна војска и морнарица ставила Ми се одмах на расположење и већ извршава Моје наређење.

Позивам све Србе, Хрвате и Словенце да се окупе око Престола. То је најсигурније да се у овим тешким приликама одржи ред унутра и мир споља.

Мандат за састав Владе поверио сам армиском ђенералу Душану Т. Симићу.

С вером у Бога и у будућност Југославије позивам све грађане и све власти у земљи на вршење својих дужности према Краљу и Отаџбини.

ПЕТАР II с. р.

4.3. ДИРЕКТИВА БРОЈ 25

1. Војни пуч у Југославији изменио је политичку ситуацију на Балкану. Југославију треба сматрати непријатељем и у случају да ускоро да изјаву лојалности, па је стога треба разбити што је могуће пре.

2. Моја намера је да концентричном операцијом са простора Ријека – Грац, с једне стране, и са простора око Софије, с друге стране, упаднем у Југославију општим правцем према Београду и да њену војску уништим, с тим да њен крајњи јужни део одвојим од њене територије и узмем у своје руке као базу за продужење немачко-италијанске офанзиве против Грчке. Из војнопривредних разлога важно је да се успостави саобраћај на Дунаву и поседну рудници бакара у Бору. Покушаћемо да придобијемо Мађарску и Бугарску за учесвовање у операцијама, остављајући им могућност враћања Бачке и Македоније. Политичким обећањима Хрватској биће проширена унутрашњополитичка затегнутост у Југославији.

3. У појединостима наређујем следеће:

а) Чим буду прикупљене довољне снаге и временске прилике то допусте, ваздухопловство ће даноноћним ваздушним нападаима разорити теренска постројења (ратне аеродороме) југословенског ваздухопловства, као и Београд.

б) Подухват „Марита“ отпочеће по могућности истовремено – никако раније – засад с ограниченим циљем да се заузме солунска котлина и висораван Едеса; 18. армијски корпус може при том напредовати преко југословенске територије. Искористити повољне прилике за спречавање планског отварања фронта између Олимп и висинског предела Едесе.

ц) За напад који ће уследити са простора око Софије у правцу северозапада и са простора Ћустендил – Горња Цумаја у западном правцу, могу се употребити све у Бугарској и Румунији расположиве снаге, с тим да као осигурање нафтоносних подручја Румуније, осим противавионских снага, остану и снаге у јачини око једне дивизије. Осигурање на турској граници, за сада, препустити Бугарима. У њиховој позадини као ослонац поново ће бити припремљена једна немачка јединица, највероватније оклопна дивизија.

д) Удар направљен општим правцем од Граца према југоистоку треба извршити чим се прикупе за то потребне снаге. Копненој војсци се препушта одлука о томе да ли ће ради отварања границе прелазити преко мађарске територије. Осигурања на југословенској граници одмах појачати. Исто тако, као и на бугарској граници, важни објекти се могу заузети и пре почетка општег напада, истовремено са ваздушним нападом на Београд.

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

е) Ваздухопловство ће са две нападне групе потпомагати операције 12. армије, као и ударне групе које ће образовати на простору око Граца. Оно ће у ту сврху усмеравати тежиште дејства према временском развоју операција копнене војске. За развој и напад могу се искористити и мађарске ваздухопловне базе. Испитати да ли треба употребити 10. ваздухопловни корпус за акцију са италијанске територије. Међутим, заштитна пратња транспорта за Африку мора остати загарантована. Продужити са припремама за освајање острва Лемноса, али заповест за извршење издаћу лично. Треба се постарати за довољну противваздушну одбрану Граца, Клагенфурта, Филага и Лоебена, као и Беча.

4. Врховна команда оружане силе склопиће најпре начелне споразуме са Италијом. Копнена војска предвидеће штаб за везу са италијанском 2. армијом и Мађарима. Овлашћује се Ратно ваздухопловство да се о разграничењу оперативних ваздушних простора у односу на италијанско и мађарско ваздухопловство већ сада споразуме са Врховним командантима дотичних држава. Снабдевање мађарских ваздухопловних база може да отпочне одмах.

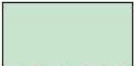

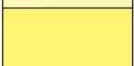

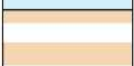

5. Господа главни команданти известиће ме преко Врховне команде Оружаних снага о намераваном вођењу операција и о питањима у вези с тим.

Адолф Хитлер

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

	Територија анектирана од стране Немачке
	Банат под немачком управом
	Територија Србије окупирана од стране Немаца
	Територија анектирана од стране Италије
	Територија Црне Горе под италијанским гувернатом
	Територија анектирана од стране Мађарске
	Међумурје окупирано од Мађарске
	Независна држава Хрватска
	Територија анектирана од стране Краљевине Бугарске
	Територија анектирана од Италије и прикључена Великој Албанији
	Немачко–италијанска демаркациона линија у НДХ

**Награда
од
100.000
Рајхсмарака у злату!**

100.000 Рајхсмарака у злату добиће онај који доведе жива или мртва вођу банди Дражу Михајловића.

Овај злочинац бацио је земљу у највећу несрећу. Отупавивши од развратног живота, уобразио је он да је позван да „ослободи” народ. Као енглески плаћеник, овај смешни хвалисавац није ништа друго радио већ утирао пут болшевизму и тиме помагао да се униште сва национална добра која су народу од вајкада била висока и света.

Он је тиме пореметио мир сељака и грађанина, упропастио имање, добро

па и живот хиљадама људи, а земљу бацио у неопisivу беду и невољу.

Стога је овај опасни бандит у земљи уцењен са 100.000 Рајхсмарака у злату.

Онај који докаже да је овог злочинца учинио безопасним или га преда најближој немачкој власти не само што ће добити награду од 100.000 Рајхсмарака у злату, него ће тим извршити и једно национално дело јер ће ослободити народ и отаџбину од бича нечовечног крвавог терора.

Врховни Заповедник
немачких трупа у Србији.

Најрада
од
100.000
РАЈХСМАРАКА У ЗЛАТУ!

**100.000 Рајхсмарака у злату
добиће онај који доведе жива или
мртва комунистичког вођу Тита.**

Овај злочинац бацио је земљу у највећу несрећу. Као бољшевички агент, овај сквернавитељ цркава, лопов и друмски разбојник хтео је да организује у земљи совјетску републику, а к томе је уобразио да је он позван да „ослободи“ народ. За остварење тога циља он се спрема у шпанском грађанском рату и у Совјетској Унији, где је упознао све терористичке методе ГПУ-а, методе окрнављења културе и животињског уништавања људских живота.

Ова његова „ослободилачка акција“, која је имала да утре пут бољшевизму, том најрознијем политичком режиму на свету, одузела је имање, добро па и живот хиљадама људи. Она је само пореченица

мир сељака и грађанина и бацила земљу у неописиву беду и невољу. Порушене цркве и спаљена села трагови су којима је он прошао.

Стога је овај опасни бандит у земљи уцењен са 100.000 Рајхсмарака у злату.

Онај који докаже да је овог злочинца учинио безопасним или га преда најближој немачкој власти не само што ће добити награду од 100.000 Рајхсмарака у злату, него ће тим извршити и једно национално дело јер ће ослободити народ и отаџбину од бича бољшевичког крвавог терора.

**Врховни Заповедник
немачких трупа у Србији.**

4.4. ПИСМО БОГДАНА РАШКОВИЋА ГЕНЕРАЛУ МИЛАНУ НЕДИЋУ О ЗЛОЧИНИМА УСТАША НАД СРБИМА У ЛОГОРИМА И ЗАТВОРИМА НА ТЕРИТОРИЈИ НДХ, А ПОСЕБНО У ЛОГОРУ ЈАДОВНО

2. септембар 1941.

ПРЕДМЕТ: Спасовање Срба из Независне Државе Хрватске

„Срби у НДХ се убијају, кољу, муче и прогањају начином, који није познавала до сада историја ни нашег ни других народа. Према исказима немачких упућених кругова, као најмеродавнијих, убијено је од априла до данас до 300 000 Срба у НДХ, а око 50 000 налази се у разним познатим логорима и затворима мучења и убистава, уколико се од почетка августа за њих није сазнало, изнео је у свом извештају комесарима др. Петар Костић, адвокат из Бање Луке.

...угрожени Срби, који су упрли очи и све наде у свету земљу Србију, од које очекују једини спас од зверске усташке тираније. У интересу Српства и човечанства потребно је овај хумани рад интензивно продужити у досадашњем обиму и молим Господина Председника Министарског савета, као и остале г. г. Министре, за моралну помоћ и пуну подршку.

Богдан М. Рашковић

Виши чин. Мин. саобраћаја

и рез. капетан ИИ класе“

4.5. ГОВОР КРАЉА ПЕТРА II ПРЕКО РАДИО ЛОНДОНА 12. СЕПТЕМБРА 1944.

Говор краља Петра II Карађорђевића преко радио Лондона (Би-Би-Си на српскохрватском језику) од 12. септембра 1944.

Драги моји Срби, Хрвати и Словенци,

У овом судбоносним и за Југославију великим данима, када победоносне армије Совјетског Савеза стоје на нашој граници с једне стране, а америчке и британске с друге стране, када је дан наше слободе у пуном сванућу, позивам све Србе, Хрвате и Словенце да се уједините и приступите Народноослободилачкој војсци под маршалом Титом. Са мојим пуним знањем и одобрењем, краљевска влада др Ивана Шубашића закључила је важне и корисне споразуме са том нашом народном војском, која је једнодушно призната, подржавана и помагана од наших великих савезника, Велике Британије, Совјетског Савеза и Сједињених Држава Америке.

Само тако уједињени у борби, моћи ћете сачувати неукаљану част и славу Југославије и завршити коначном победом најлепшу легенду храбрости и љубави за слободу, којом сте до сада задивљавали свет. Ваша братска слога и јединство разбиће све непријатељске планове, а ваша отаџбина дочекаће тешко заслужену слободу и упутиће се срећнијој будућности мира и правде у кругу Уједињених народа и целог слободољубивог човечанства.

Сви они, који се ослањају на непријатеља против интереса свог властитог народа и његове будућности, и који се не би одазвали овом позиву, неће успети да се ослободе издајничког жига, ни пред народом ни пред историјом.

Овом мојом поруком вама, одлучно осуђујем злоупотребу имена краља и ауторитета круне, којом се покушавало оправдати сарадња са непријатељем и изазвати раздор међу борбеним народом у најтежим часовима његове историје, користећи тиме само непријатељу.

Клањајући се жртвама, поздрављајући нашу борбу и одајући захвалност нашим великим савезницима, позивам вас да свесрдно поздравите победоносне савезничке армије, које би дошле да вам пруже помоћ у потпуном извојевању ослобођења наше земље.

Живела наша велика слободна федеративна Југославија!

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Концентрациони, логори за планско уништење и број убијених Јевреја по државама

4.6. ЖРТВЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Држава	Војници	Цивили	Процент настрадалог становништва
Пољска	300 000	5 700 000	18%
СССР	8 600 000	16 000 000	14%
Југославија	300 000	1 200 000	10,6%
Немачка	4 000 000	2 000 000	8%
Грчка	74 000	390 000	7%
Јапан	1 950 000	680 000	4,5%
Француска	290 000	290 000	1,5%
Италија	280 000	160 000	1,2%
В. Британија	270 000	115 000	1%
САД	300 000	—	0,2%
Кина	1 500 000	непознат број	?

4.7. ВЕЛИКЕ СВЕТСКЕ КОНФЕРЕНЦИЈЕ

Место	Датум	Учесници	Тема
Вашингтон	1. јануар 1942.	САД, Велика Британија, СССР, Кина и још двадесет две земље	антифашистичка коалиција
Казабланка	јануар 1943.	Велика Британија и САД	ратни циљ – безусловна предаја Немачке
Техеран	новембар 1943.	САД, СССР и Велика Британија	отварање другог фронта
Бретон Вудс	1–22. јул 1944.	САД, Велика Британија, СССР и бројне друге земље	светски монетарни систем
Дамбартом Окс	29. септембар –7. октобар 1944.	четрдесет земаља	стварање ОУН
Јалта, Крим	4–11. фебруар 1945.	СССР, САД, Велика Британија	послератна Европа (Немачка, Пољска), стварање ОУН
Сан Франциско	15. април–25. јун 1945.	51 земља	Повеља ОУН
Потсдам	17. јул–2. август 1945.	САД, СССР и Велика Британија	организација Европе после пораза Немачке

4.8. УПОРЕДНА СТАТИСТИКА ПРВОГ И ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

	Први светски рат	Други светски рат
Трајање	4 године и 3 месеца	6 година
Учествовало држава	око 40	више од 60
Становништво зараћених страна	1,5 милијарди	око 2 милијарде
Број мобилисаних	више од 70 милиона	више од 100 милиона
Убијено или умрло од рана	око 14 милиона	више од 50 милиона
Рањено	више од 20 милиона	више од 90 милиона
Материјална штета	360 милијарди \$	4.000 милијарди \$

4.9. Хронологија Другог светског рата у Југославији

- 6. априла напад на Југославију
- 10. априла 1941. проглашена Независна држава Хрватска
- 17. априла 1941. потписана безусловна капитулација Југословенске војске
- 11. маја 1941. почетак организованог герилског покрета отпора пуковника Драгољуба Михаиловића
- 31. маја 1941. окупатор донео Уредбу о Јеврејима и Циганима
- 4. јула 1941. одлука Политбироа КПЈ о почетку устанка
- 9. јула 1941. основан логор на Бањици
- августа 1941. основан усташки логорски систем у Јасеновцу
- 30. августа генерал Милан Недић образовао владу
- 31. августа 1941. ослобођена Лозница од четника
- 16. септембра 1941. донета Уредба о стрељању сто талаца за једног убијеног немачког војника или педесет за једног рањеног
- 19. септембра 1941. први састанак пуковника Драгољуба Михаиловића и Јосипа Броза Тита у Струганику
- 1. октобра 1941. заједничком акцијом партизана и четника ослобођен Чачак
- 10–11. октобар 1941. напад партизанских и четничких снага на Краљево; у знак одмазде наредних дана стрељано 1 736 мушкараца и 19 жена
- 21. октобра 1941. у знак одмазде за убијене и рањене немачке војнике у Крагујевцу стрељано око 2 300 талаца, међу којима су били и ђаци
- 21–23. јануара 1942. рација у Новом Саду
- 12. фебруара указом краља Петра II Дража Михаиловић постављен за министра војске и морнарице у влади Слободана Јовановића и команданта Југословенске војске у отаџбини
- Крај фебруара 1942. започела је ликвидација јеврејских жена и деце из логора Сајмиште у специјалним камионима–гасним коморама допремљеним из Немачке, која је трајала до маја исте године
- 29–30. новембра 1943. друго заседање Авној-а у Јајцу
- 27–28. јануара 1944. Светосавски конгрес у селу Ба
- 15–16. марта 1944. јединице НОВЈ прешле су реку Лим и ушле у Србију
- 16–17. априла 1944. ускршње бомбардовање Београда од стране америчких ваздухопловних снага. Погинуло око 2 300 људи
- 25. маја 1944. десант немачких јединица на Дрвар, чији је циљ био хватање Тита
- 16. јуна 1944. Вишки споразум НКОЈ и краљевске југословенске владе. Споразум Тито–Шубашић
- 6. септембра 1944. разорно бомбардован Лесковац
- 12. септембра 1944. краљ Петар у говору преко Радио Лондона одбацио генерала Михаиловића и позвао Србе да се ставе под команду маршала Тита
- 20. октобра 1944. Црвена армија и партизанске снаге улазе у Београд
- 7. марта 1945. формирана јединствена влада ДФЈ на челу са Титом и потпредседницима Миланом Гролом и Едвардом Кардељем

5. Југославија после Другог светског рата

5.1. ХРОНОЛОГИЈА

- 11. новембра 1945. избори за Уставотворну скупштину
- 29. новембра 1945. проглашена република, укинута монархија
- 1. марта 1945. НОВ применован у Југословенска армија
- 7. марта 1945. основана јединствена влада ДФЈ
- 7–9. априла 1945. именована влада Србије на челу са др Благојем Нешковићем, прихваћене изјаве о присаједињењу Косова и Метохије Србији и прикључењу АП Војводине Србији, и припајању већег дела Санџака Србији
- 11. априла у Москви потписан Уговор о пријатељству, узајамној помоћи и послератној сарадањи ДФЈ и СССР на 20 година
- 1. маја јединице Југословенске армије избиле на Сочу и ушле у Трст, Горицу и Тржич
- 8–12. маја одржан оснивачки конгрес КП Србије
- 11–13. маја 1945. ЈА на Сутјесци и Зеленгори уништила главнину снага генерала Михаиловића, погинуло око 10 000 четника
- 15. маја ЈА окупирала део Аустрије, почела ликвидација заробљених припадника Српске добровољачке гарде, четничких одреда, словеначких и хрватских домобрана и усташких јединица
- 31. јануара 1946. донет први устав ФНРЈ, земља подељена на шест република
- 13. марта 1946. генерал Дража Михаиловић ухапшен у источној Босни
- 17. јула 1946. Дража Михаиловић после изречене смртне пресуде убијен на непознатој локацији
- 13. децембра 1946. донет закон о национализацији индустрије, банака и транспорта; снимљен је први југословенски послератни звучни филм *Славица*
- 27. марта 1948. оптужбе из Москве на рачун КПЈ и југословенског руководства
- 1. априла почетак радова на аутопуту Братство–јединство
- 11. априла 1948. почетак изградње Новог Београда
- 28. јуна 1948. Информациони биро (ИБ) избацује из свог чланства КПЈ
- 21–28. јула 1948. Пети конгрес КПЈ одбацује оптужбе ИБ
- јануара 1949. донет закон о земљорадничким задругама којим се уводи колективизација
- 27. јуна 1950. усвојен закон којим је уведено самоуправљање у радним колективима
- 1951. суша
- 7. новембра 1952. одржан Шести конгрес КПЈ; КПЈ променила име у СКЈ
- 13. јануара 1953. усвојени амандмани на устав којим је Тито проглашен за председника Републике;
- 7. јануара 1954. Милован Ђилас смењен са свих функција
- Новосадским споразумом српскохрватски језик је проглашен као један језик са два изговора и два равноправна писма – ћирилицом и латиницом, и са заједничким правописом
- 2. јуна 1955. Хрушчов долази у Југославију, нормализација односа равноправних држава и партија СССР и ФНРЈ;
- „Застава“ у Крагујевцу започиње производњу аутомобила
- 20. јуна 1956. Тито посетио Москву; признат посебан југословенски пут у социјализам
- 29. новембра 1956. прво емитовање телевизијског програма у Југославији, у Загребу
- 1958. емитовање ТВ програма у Београду
- 1–6. октобар 1961. Прва конференција несврстаних у Београду

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

децембра 1961. Иво Андрић добија Нобелову награду за књижевност
16. марта 1962. врх СКЈ први пут званично расправља о националном питању
Раскол у Српској православној цркви
7. априла 1963. донет нови устав; промењен назив државе у Социјалистичка Федеративна Република Југославија (СФРЈ), Тито изабран за доживотног председника, а Александар Ранковић за потпредседника
26. јула 1963. земљотрес у Скопљу, око хиљаду настрадалих
24. јул 1965. привредна реформа прокламује тржишну привреду, велики број радника остаје без посла и одлазе на рад у иностранство, посебно у Немачку
1–3. јула 1966. на Четвртом пленуму на Брионима смењен Александар Ранковић
25. новембра 1966. реформисан ДБ, као и полиција и пензионисан велики број запослених
1966. завршена изградња торња на Авали, који је 1999. срушен у бомбардовању НАТО
1967. одржан први сајам књига у Београду
23. маја 1968. терориста Иван Јелић, припадник усташке организације, на железничкој станици у Београду подметнуо две експлозивне направе и усмртио 14 лица;
демонстрације студената
26. децембра усвојени амандмани на устав СФРЈ; промењен назив Аутономна Покрајина Косово и Метохија у Социјалистичка Аутономна Покрајина Косово; покрајине добиле право да доносе уставне законе
4. децембра 1970. пуштена у саобраћај деоница аутопута кроз Београд, теразијски тунел и мост на Сави „Газела“
1971. усвојени амандмани на устав; аутономне покрајине постале су конститутивни елементи федерације и добиле су ингеренције као републике; Тито поново изабран за председника СФРЈ
децембра 1971. састанак у Карађорђевоу на коме је осуђена националистичка и сепаратистичка политика хрватског руководства и велики број руководилаца смењен;
Радио-телевизија Београд почела емитовање телевизијског програма у боји
1972. пуштен у рад хидроенергетски и пловидбени систем Ђердап 1
11. октобра 1972. у Загребу на вишегодишњу казну затвора због национализма осуђен Фрањо Туђман
октобра 1972. поднели оставке Марко Никезић, председник ЦК СК Србије, и Латинка Перовић, секретар ЦК СК Србије
фебруара 1974. проглашен Устав СФРЈ, који је потврдио државност република
маја 1974. донет закон о територијалној одбрани коју су организовале републике и покрајине
маја 1976. отворена пруга Београд–Бар, грађена 23 године
1977. завршена изградња Сава центра
августа месеца група Бијело дугме одржала највећи концерт на отвореном код Хајдучке чесме, присуствовало око 100 000 људи
4. маја 1980. умро Јосип Броз Тито
марта 1981. демонстрација студената у Приштини;
изграђена Војномедицинска академија у Београду
1985. аутомобил „југо“, произведен у Крагујевцу, почео да се извози у САД
1986. Меморандума САНУ
септембра 1987. одржана Осма седница на којој је победила струја Слободана Милошевића
1999. бомбардовање НАТО

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Републике у којима су вођени
оружани сукоби током распада СФРЈ

ИСТОРИЈСКИ ИЗВОРИ ЗА ТАКМИЧЕЊЕ У ОСМОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

5.2.Страдања цивила у НАТО бомбардовању

Датум	Место	Страдало цивила
5. април 1999.	Алексинач	17 цивила
12. април 1999.	путнички воз у Грделичкој клисури	око 50 путника
14. април 1999.	код Ђаковице	око 70 албанских цивила
23. април 1999.	зграда РТС у Београду	16 радника
27. април 1999.	Сурдулица	17 лица
1. мај 1999.	погођен аутобус у селу Лужане	око 50 путника, од чега су две трећине била деца
3. мај 1999.	аутобус код Пећи	20 путника
7. мај 1999.	Ниш; кинеска амбасада у Београду	15 становника; 3 кинеска новинара
14. мај 1999.	Кориша	87 цивила, махом жена, деца и стараца
30. мај 1999.	мост у Варварину	5 цивила